

De lange weg van de Nieuwe Evangelisatie

Al één generatie nieuwe evangelisatie

Sinds de term ‘nieuwe evangelisatie’ voor het eerst gebruikt werd door de zalige paus Johannes Paulus II op 9 juni 1979¹, zijn 34 jaren verstreken. Je zou kunnen zeggen dat we één generatie verder zijn. In deze jaren is er zeker een beweging van nieuwe evangelisatie in de Kerk op gang gekomen. Daarbinnen zijn denkers en doeners. Beiden moeten er zijn. Theologische reflectie richt zich op inhoud, vorm, subject, object, doel en plaats in de Traditie en het appel van het Tweede Vaticaans Concilie. Ecclesiologie, pneumatologie, missiologie en praktische theologie hebben allemaal inspraak. De doeners zijn de gelovigen die beginnen en uitproberen ‘wat werkt’. Al evangeliserende leert men. Maar na bijna 35 jaren denken en doen is dit Jaar van het Geloof het goede moment om enkele vragen te stellen. Wat is de grondhouding voor de nieuwe evangelisatie? Wie vormt de evangeliserende partij en tot wie richt die zich? Waarom vindt deze beweging van nieuwe evangelisatie zo moeizaam een weg in onze kerkprovincies van Nederland en België? Wat hebben ‘ontwereldlijking’ en eucharistische aanbidding hier te bieden? Al deze vragen monden uit in een hoofdvraag: hoe kunnen we in en na dit Jaar van het Geloof weer een stapje verder met de nieuwe evangelisatie?

Het wiel is er al...

De afgelopen 25 jaar is er al veel getheologiseerd over de nieuwe evangelisatie. De oprichting van de Pauselijke Raad ter Bevordering van de Nieuwe Evangelisatie², de Buitengewone Bisschoppen Synode voor de Nieuwe Evangelisatie³ én heel veel ervaring, vinden inmiddels hun weerslag in wat genoemd zou kunnen worden, enkele ‘handboeken’. Aartsbischop Rino Fisichella, voorzitter van de genoemde Raad, schreef *La nuova evangelizzazione*⁴, een algemene beschouwing als ondergrond voor concrete toepassingen. Kardinaal Donald Wuerl vatte zijn ervaring samen in een klein boekje, dat bijna lijkt te zeggen: maak het niet te moeilijk, ga aan de slag: *New Evangelisation Passing on the Catholic Faith*⁵. Echte handboeken komen van Dominique Rey, bisschop van Fréjus-Toulon, *Paroisses Réveillez-vous. Au défi de la nouvelle évangélisation*⁶ en Otto Neubauer, lid van Emmanuel en adviseur van paus-emeritus Benedictus XVI, *Mission Possible. Das Handbuch für die neue Evangelisation*⁷. Deze laatste twee publicaties geven jaren lange evangelisatie-ervaring in een bepaald bisdom (Fréjus-Toulon en Wenen) weer, maar met handreikingen die deze bisdomgrenzen overstijgen. Op specifieke gebieden bestaan ook al handboeken, zoals voor internetevangelisatie Jean-Baptiste Maillard, *Dieu et Internet*⁸.

Deze titels zijn bewust niet naar de voetnoten verplaatst maar in de hoofdtekst opgenomen. De reden is om heel duidelijk aan te geven, dat het wiel er al is. In feite is er al vanaf de jaren negentig van de vorige eeuw veel gepubliceerd over de nieuwe evangelisatie, theologisch en praktisch van inslag⁹. We zouden dus kunnen zeggen: studie en publicaties genoeg. Is er ook gekeken naar de impact en resultaten van al deze publicaties? Hebben ze bijgedragen, dragen ze bij aan een doorbraak van de nieuwe evangelisatie? Er zijn zeker vruchten te herkennen, bijvoorbeeld in de grote stadsmissies die gehouden zijn in Wenen, Parijs en Brussel. Aan de andere kant gebiedt de realiteitszin toe te geven, dat de respons in Nederland en

¹ In Polen tijdens een homilie in het bedevaartsoord Heilig Kruis, Mogila. AAS 71 (1979), 865. Zie ook *Lineamenta* voor de bisschoppensynode over de Nieuwe Evangelisatie, 2 februari 2011, nr.5 voetnoot 11. De paus gebruikte het woord toen nog niet in de volle betekenis die het later gekregen heeft.

² Paus Benedictus XVI, *Apostolisch rondschrijven Ubicumque et semper*, 21 september 2010. Let wel *ter bevordering* van de nieuwe evangelisatie die er dus al was.

³ 7 – 28 oktober 2012.

⁴ 2011, vertaald o.a. in Duits, *Was ist Neuevangelisierung*, 2012.

⁵ Our Sunday Visitor, 2013.

⁶ Édition de l’Emmanuel, 2013.

⁷ Sankt Ulrich Verlag 2013.

⁸ Éditions de Béatitudes, 2011. Zie ook de kerygmatische internetcursus *Waarom Jezus? - rk* via www.HoevindjeGod.nl.

⁹ Zie de 2 brochures van het bisdom Roermond: *Parochiële evangelisatie. Een nieuwe uitdaging*, 1996 met de literatuur, en *Gij zult kracht ontvangen van de Heilige Geest. Parochievernieuwing door geloofsverdieping, gemeenschapsofbouw en evangelisatie*, 2006, met in de voetnoten 188-202 maar liefst 36 relevante titels!

Vlaanderen niet herkenbaar groot is. Heeft het dan zin nog een keer, wellicht met nieuwe accenten, te gaan nadenken wat nieuwe evangelisatie is, tot wie die zich richt, waar methoden aan moeten voldoen enz.? Het ‘wiel’ is er inmiddels al¹⁰. Maar waarom gaat dit wiel van de nieuwe evangelisatie lokaal, in de parochies, maar zo moeizaam rollen of waarom zit er soms helemaal geen beweging in?

Terug naar de grondhouding; een reset

De nieuwe evangelisatie begint bij een terug naar af, een terug naar de kern. De genoemde titels spreken van een hervinden van de grondhouding voor de nieuwe evangelisatie. Deze bestaat in een beleefde overtuiging dat het Gods Wil is dat wij als gedoopten allemaal bijdragen aan de evangelisatie. Daarvoor zijn wij geroepen en als kerkgemeenschap gezonden. “De Kerk bestaat om het evangelie te verkondigen.” Deze woorden komen uit *Evangelii nuntiandi*¹¹. Paulus VI, een paus die herontdekt wordt¹², heeft in deze Apostolische adhortatie de basis voor de nieuwe evangelisatie gelegd, zonder die term al te gebruiken. Het (her-)lezen van dit document dompelt ons onder in de zending van de Kerk: evangeliseren¹³. Hier vinden we de grondhouding voor de nieuwe evangelisatie. Een citaat als illustratie: “In elk tijdvak van de menselijke geschiedenis voelt de Kerk, voortdurend gedreven door het verlangen en de ijver om te evangeliseren, één zorg en drang: Wie moeten gezonden worden om het mysterie van Jezus te verkondigen? Met welke woorden zal dit mysterie gepredikt moeten worden? Wat moet er worden gedaan, opdat het wordt aanvaard en allen bereikt die moeten luisteren? Deze boodschap -kerygma, prediking of catechese- krijgt zo’n plaats in de evangelisatie, dat ze er dikwijls de naam van geworden is.”¹⁴

Een ander document helpt eveneens om opnieuw doordringen te worden van de evangeliserende zending van de Kerk voor dit nieuwe christelijke(!) millennium, de apostolische brief *Novo Millennio ineunte* van de zalige paus Johannes Paulus II¹⁵. Het is een duidelijk gerijpte tekst die minder doorwrocht lijkt dan eerdere geschriften van deze paus, maar in feite de grondhouding uitademt van de Kerk -en dus van de parochies en de gelovigen- voor deze tijd. Het meditatief lezen van deze brief -eventueel ook gezamenlijk in een parochie- zal ons bewuster maken van wat wezenlijk is voor onze inzet in deze decennia. Recentere documenten zoals *Porta Fidei*, de *Lineamenta* en *Propositiones* van de genoemde bisschoppensynode en de verwachte postsynodale exhortatie¹⁶, zijn natuurlijk niet minder belangrijk, maar juist deze twee genoemde geschriften, *Evangelii nuntiandi* en *Novo Millennio ineunte*, hebben een blijvende waarde om ons in die houding (terug) te brengen, van waaruit de nieuwe evangelisatie een weg kan vinden.

Her-evangelistie of nieuwe evangelisatie?

Evangelisatie of missie is de verkondiging van het evangelie ‘ad gentes’, aan die volkeren waar nog nooit tevoren het Evangelie verkondigd is. Nieuwe evangelisatie is de verkondiging aan mensen die op een of andere wijze ‘christelijk gevormd’ zijn. Dat zijn degenen die gedoopt zijn maar niet praktiseren. Maar ook degenen die in een door het christendom gevormde cultuur leven, horen daar toe, ook al hebben ze nog nooit het Evangelie echt gehoord. Gemeenschappelijk is dat men praktisch leeft ‘alsof God niet bestaat’. Paus Johannes Paulus II heeft ook wel eens gesproken over her-evangelisatie¹⁷, maar er is duidelijk gekozen voor de term ‘nieuwe evangelisatie’¹⁸. Her-evangelisatie zou de indruk kunnen wekken

¹⁰ Zeker in de twee genoemde ‘handboeken’ van Rey en Neubauer.

¹¹ *Apostolische adhortatie Evangelii nuntiandi*, 8 december 1975, Archief van de kerken, 2 maart 1976, nummer 5, citaat uit nr. 14.

¹² Zie de evenwichtige biografie van Jörg Enesti, *Paul VI. Der vergessene Papst*, Herder, 2012.

¹³ Het zou wenselijk zijn in de Nederlandse taal een klein compendium uit te geven met de kernteksten van het Leergezag over de Nieuwe Evangelisatie. Na enkele citaten van de Conciliedocumenten zou daarin *Evangelii nuntiandi* grotendeels zo niet helemaal, dienen te worden opgenomen. Johannes Paulus II en Benedictus XVI en ook al Franciscus leveren daarna genoeg waardevolle teksten die *Evangelii nuntiandi* toepassen en actualiseren. Wie gaat dit project opnemen?

¹⁴ *Op. cit.*, voetnoot 11, uit nr. 22.

¹⁵ 6 januari 2001.

¹⁶ Door emeritus paus Benedictus XVI schijnt een aanvang gemaakt te zijn.

¹⁷ Bijvoorbeeld in de Encycliek *Redemptoris missio*, 7 december 1990, nr. 33.

¹⁸ zie over dit proces Fisichella, *Op.cit.*, voetnoot 4, blz. 30-34.

van een her-stel van een vroegere situatie. Nieuwe evangelisatie maakt duidelijk dat er voor de Kerk een geheel nieuwe situatie is ontstaan. Nieuw slaat niet alleen op de noodzaak van nieuwe methoden en een nieuw enthousiasme, maar verwoordt de realiteit van een geheel nieuwe uitdaging om te evangeliseren in een wereld die ‘anders’ is dan de decennia ervoor.

Het predicaat ‘nieuw’ handelt natuurlijk niet over de inhoud van de nieuwe evangelisatie. Alle genoemde publicaties komen over de inhoud overeen: het kerygma. Dat is de persoonlijke band met Jezus Christus, voor ons mensgeworden, gekruisigd, verrezen en in Zijn Kerk levend aanwezig. Hij is de Weg naar het hart van de Vader en de Gever van de heilige Geest. In Hem mogen we zien dat de eeuwige drie-ene liefde ad intra tussen Vader, Zoon en Geest zich ad extra vertaalt in de “barmhartige liefde” (Thérèse van Lisieux). God is Liefde die barmhartig op iedere mens persoonlijk betrokken is, zodat verlossing, levenszin en roeping een plaats kunnen vinden¹⁹.

De vroege Kerk onderscheidde al dit ‘kerygma’ van de ‘didache’. Didache is wat wij nu kennen als catechese, de voortgaande geloofsvorming. Dit is een verdieping van het persoonlijk geloof, het liefst mystagogisch, met hart en hoofd, beleving en kennis, bidden en studeren. Maar hier gaat het ontdekken van de kern van het geloof aan vooraf. Daar is de verkondiging van het kerygma voor nodig, een stap vooraf aan de catechese. Een ander woord voor kerygmatische verkondiging zou dan ook ‘pre-catechese’ kunnen zijn²⁰.

Wie evangeliseert?

“De heilige Geest is waarlijk de protagonist van heel de kerkelijke zending.”²¹ We zouden Hem de Hoofd-evangelist kunnen noemen. Natuurlijk is de Zoon degene die het Evangelie verkondigde, maar omdat de Zoon in zekere zin het Evangelie ís, liet Hij de verkondiging na Pinksteren aan een Ander over, de heilige Geest²². De Geest op zijn beurt wil samenwerken met de Kerk. Kardinaal Wuerl noemt de Kerk de enige nog in leven zijnde getuige van de Verrezen Heer²³. Maar hij haast zich vervolgens om aan te geven dat de Kerk concreet aanwezig is in het bisdom. Het bisdom is het subject en de handelende persoon van de nieuwe evangelisatie. Wuerl, Rey, en Neubauer gaan inderdaad in hun handboeken uit van een evangelisatiebeweging van en in een bisdom. Dat wil niet zeggen dat de nieuwe evangelisatie een actie is van de bisschop en zijn staf en dat de ‘rest’ maar volgt. Nee, deze drie auteurs gaan nog twee stappen verder. Binnen de Kerk, binnen het bisdom is het de parochie die in samenwerking met de bisschop (het bisdom) evangeliseert. Het is hier niet de plek om na te gaan denken over hoe de ‘parochie van de toekomst’ er uit gaat zien²⁴. Wat zal blijven is een locatie waar de gelovigen geleid door een herder (de priester), samenkomen voor de Eucharistie en andere Sacramenten, het gezamenlijk gebed, vorming en ontmoeting, initiatieven van diaconie en dialoog met de maatschappij. De tweede stap is dan dat binnen een parochie deze ‘groep gelovigen’ samen met de herder, de diaken en de catechist²⁵ geroepen is om te evangeliseren. “We kunnen eenvoudigweg niet uitnodigen vanaf een afstand.”²⁶

¹⁹ Zie de door onze nieuwe paus –terecht- aangeprezen studie van Walter Kardinal Kasper, *Barmherzigheid*, Herder 2012.

²⁰ Zoals Congregatie voor de clerus, *Algemeen Directorium voor de Catechese*, 1997 in nr 62. ook aangeeft. Evangelisatie kan als woord mensen nog afschrikken. Wanneer met een andere term ‘precatechese’ er wel een luisterend oor gevonden wordt, kan men maar beter die weg kiezen.

²¹ Z. Johannes Paulus II, Encycliek *Redemptoris missio*, nr. 21. Nrs. 21- 30 over dit werken van de heilige Geest.

²² Zoals Hans Urs van Balthasar telkens weer benadrukt: het zou smakeloos zijn als de Zoon zijn eigen Evangelien had geschreven of Zichzelf zou ‘uitleggen’ of ‘verkondigen’. Zie o.a. *Theologik III: Der Geist der Wahrheit*, Johannes Verlag 1987, blz. 61-64 en 224- 230; *Spiritus Creator*, Johannes Verlag, 1967, blz. 60-63.

²³ *New Evangelisation Passing on the Catholic Faith*, *Op.cit.*, voetnoot 5, blz. 41.

²⁴ Daarover waardevols bij Walter Kardinal Kasper, *Katholische Kirche. Wesen Wirklichkeit Sendung*, Herder 2011, blz. 392 - 399. We moeten vooral waken te denken dat de parochie ‘maakbaar’ is naar wereldse sjablonen. Dus ook al moeten we er over nadenken, hoe het precies zal gaan weten we niet, en dus kunnen we voor de nieuwe evangelisatie niet ‘wachten’ totdat de nieuwe vorm(en) helder is (zijn) geworden. Kasper geeft wel aan dat ‘de parochiële’ grondstructuur van de lokale Kerk zal blijven met een “Mittelpunktkirche und viele Gemeinschaften”, blz. 396.

²⁵ Ook het profiel van de pastoraal werker lijkt zich steeds meer in de richting van het profiel van een catechist te bewegen.

²⁶ Wuerl, *Op.cit.*, voetnoot 5, blz. 63.

Deze hele groep gelovigen zou zich die basishouding van *Evangelii nuntiandi* en *Novo millennio ineunte* eigen dienen te maken. Persoonlijk geraakt door Gods barmhartige liefde is hun leven veranderd. Geloofsvorming, sacramenteel kerkelijk leven, ontdekken van de eigen gaven en charismata en een heel concrete inzet op een deelgebied van de parochie en de nieuwe evangelisatie komen dan uit een gelovige motivatie voort. Er is een hele weg te gaan!

De nieuwe monastieke en kerkelijke bewegingen, deels ontstaan om te evangeliseren, hebben hierbij een eigen bijdrage. Zoals nu duidelijk is bestaan zij altijd in een wisselwerking met het bisdom en de parochies. We hebben elkaar nodig, of beter gezegd: we zijn aan elkaar gegeven. Het proces van ‘synergie’, met de eigen roeping, charismata en zending, is bezig, maar nog niet afgerond, als dat ooit zal gebeuren. Ook de Godgewijde leken kunnen hierin dankzij hun beschikbaarheid een belangrijke rol vervullen²⁷. Toch zal de nadruk blijven liggen op de parochiestructuur, waarbinnen de grote meerderheid van de (toekomstige) gelovigen hun plek vinden.

De wereld in

Zoals gezegd richt de nieuwe evangelisatie zich tot alle mensen die wel ‘van huis uit’ of ‘van cultuur uit’ sporen van het christendom meedragen, maar die Jezus nog niet in een persoonlijke geloofsverbondenheid kennen. Deze mensen hebben geen of een fragmentarische kennis van de volheid van het katholieke geloof. Er wordt veel over gediscussieerd wie deze mens is. Wat is zijn leefwereld en waar vinden we aanknopingspunten, de preambula fidei? Vaak wordt dezelfde karakterisering gegeven: individualistisch, materialistisch, atheïstisch, agnostisch bijgelovig, niet in staat tot langdurig commitment, evenement- en emotiegericht...²⁸ Het is zeker goed om zonder veroordeling te blijven onderscheiden wat in de leefwereld van de moderne mens en diens levensweg waar, goed en mooi is en wat er onwaar, slecht en niet mooi is. Toch dient er nog een vraag aan vooraf gesteld te worden. Moeten we de mens, tot wie de nieuwe evangelisatie zich richt, helemaal in kaart hebben gebracht, om te gaan evangeliseren? Doet het Nieuwe Testament dat? Daarin komt een begrip voor, waarin alles lijkt te worden samengevat: wereld. De wereld in ‘wereldse’ zin, met de “geest van de wereld” (1 Korintiërs 2, 12). Dat is ook wat terugkeert in het begrip ‘de geseculariseerde mens’. Secularisatie is verwereldlijking, waarin de Drie-ene God en zijn Kerk geen plek meer krijgen. De mens tot wie de nieuwe evangelisatie zich richt is een verwereldlijkte mens. Is die ‘diagnose’ niet voldoende?

Entweltlichung – ont-wereldlijking

Paus Benedictus XVI verraste met zijn gebruik van het begrip “Entweltlichung”²⁹. De paus-emeritus doelde vooral op een noodzakelijk proces van ont-wereldlijking in de Kerk en bij de gelovigen. Het was een van de vele ingrijpende aanzetten die hij meegaf en die door onze huidige paus –soms met klare gestes- voortgezet wordt. ‘Entweltlichung’, ‘ont-wereldlijking’ is in zekere zin een ander begrip voor de noodzaak dat wie gaat evangeliseren eerst zelf ge-evangeliseerd moet worden. Bisschop Rey geeft in zijn handboek dan ook geen uitvoerige analyse van de ‘doelgroep’, maar stelt de vraag wat in de Kerk en bij de gelovigen de nieuwe evangelisatie in de weg staat. Hij noemt wantrouwen, vasthouden aan wat er is, relativisme, secularisme, functionalisme, activisme, individualisme, clericalisme, scepticisme en isolationisme³⁰. Allemaal tamelijk ‘wereldse’ trekken. Het evangeliserende subject -bisdom, parochie, de gewijde en ongewijde gelovigen- dient dus ‘ontwereldlijkt’ te worden.

Dit is een proces waarin we nu lijken te zitten. Het is een periode van zuivering van wat er ooit fout is gedaan en gegaan (bijvoorbeeld sexueel misbruik, maar ook de vele privé-wegen in liturgie en catechese los van de Wereldkerk) en een uitzuiveren van de verhouding tussen hoofd- en bijzaken. Het ‘betalen van

²⁷ Jean Philibert, *La nouvelle évangélisation de Jean-Paul II à Benoît XVI*, Editions du Beatitude, 2012, blz. 33-35 spreekt uitdrukkelijk over deze groep.

²⁸ Zie hierover uitvoerig Fisichella, *Was ist Neuevangelisierung*, 2012, blz. 35 - 62 en ook al in *Evangelii nuntiandi*, nrs. 54-56 en *Lineamenta*, nr. 6.

²⁹ In Freiburg i.B., september 2011. Zie verder Kurt Kardinal Koch, *Entweltlichung*, Sankt Ulrich Verlag, 2012.

³⁰ *Op.cit.*, voetnoot 6, blz. 25- 53.

openstaande rekeningen' én een ingrijpen van God, doen hier hun werk. Met name dat laatste, Gods werken, durven we soms maar moeilijk toe te geven. Terwijl de Traditie, en zeker de heiligen, niet schromen om te belijden dat God soms eerst iets moet 'afbreken' om te kunnen opbouwen³¹. De hele reorganisatie van parochies is een fase in dit proces. Maar het doel moet helder blijven of worden, een radicale terugkeer naar dé Radix, Jezus Christus. Parochies worden op weg gezet om door de zuivering heen weer helemaal 'katholiek' te worden, transparant op de (sacramentele, liturgische, communautaire, persoonlijke en diaconale) ontmoeting met Jezus. Zo kunnen we ook de oproep van paus-emeritus Benedictus XVI begrijpen om in de Jaar van het Geloof de *Catechismus van de Katholieke Kerk* te (her-)ontdekken, al dan niet in het *Compendium* of de *Youcat*³².

Zolang dit proces van ont-wereldlijking nog niet echt is doorgezet, lijkt het erop dat de nieuwe evangelisatie geen hoge vlucht neemt, zeker niet met 'grote aantallen'. Een streven naar successen kan overigens nog op een restant 'verwereldlijking' duiden. De parochies zijn eenvoudigweg niet klaar voor een 'massa-terugkeer'. Men is organisatorisch niet klaar -we hebben de mensen er niet voor en een schijnbaar priestertekort-, maar we zijn er vooral kerkelijk nog niet klaar voor: we zouden deze zielen nu (nog) niet kunnen bieden wat Jezus hun wil geven. Realistischer: heel wat parochies zijn nog niet terug naar de kern gegaan. Weigel meent dat de oude tegenstelling progressief en conservatief -voor zover die ooit gegolden heeft- achterhaald is. Nu is de tweedeling eerder: parochies die evangeliseren en parochies die dat niet doen³³. Al lijkt het tot de grondhouding van de nieuwe evangelisatie te horen zulke tweedelingen te vermijden. Ook al gaat het nog om kleinschalige initiatieven, de nieuwe evangelisatie blijft urgent. Alle ervaring die we opdoen, kan een volgende generatie helpen. Hier en daar zien we op bescheiden en broze schaal wat er in de toekomst mogelijk kan zijn.

Welke methode werkt?

Geen methode is perfect, maar er zijn goede methoden, die hun waarde bewezen hebben³⁴. Nieuwe evangelisatie is echter meer dan het invoeren van methoden. Een toverformule bestaat niet! Dé methode bestaat niet. Het gaat namelijk niet om afzonderlijke initiatieven, maar om een totale visie, opzet en aanpak. Nieuwe evangelisatie is niet slechts een van de vele activiteiten van de portefeuilles catechese en gemeenschapsofbouw. Het is een keuze om de hele parochie en alle activiteiten te gaan zien en te gaan plannen in het licht van de evangelisatie. De bisdommen Fréjus-Toulon en Wenen zijn daar voorbeelden van. De methode is dus veeleer een mentaliteit, een overtuiging, een visie én een meerjaren beleid. Dit vraagt 'alle hens' aan dek, een totale toewijding van priesters en diakens, een bereidheid tot zwoegen, volharden en vertrouwen. Weigel merkt op, dat daarom parochieherders ook niet te snel weer overgeplaatst moeten worden³⁵. Kasper vat alles samen: "Deze nieuwe evangelisatie is niet een in een korte tijd uit te voeren actieprogramma. Ze leidt veeleer een lang en moeizaam proces in van doordenken en van ommekeer alsook van vernieuwing vanuit de kern en de diepte van het Evangelie."³⁶

Dit alles zal zich natuurlijk vertalen in cursussen, evenementen, projecten, goed gebruik van de sociale media, experimenten enz. enz. Waarbij er voor de diverse doelgroepen, een divers aanbod moet zijn en na elk aanbod ook een goed vervolg nodig is. Sommige trajecten kunnen jaren duren. Ook dat is natuurlijk niet nieuw. In de oude Kerk duurde het catechumenaat zeker twee jaar. Maar ook voor de mensen van na het kerygma, van na de nieuwe evangelisatie blijft een permanente vorming nodig³⁷.

³¹ Zie bijvoorbeeld over Thérèse: Hans Urs von Balthasar, *Schwestern im Geist*, Johannes Verlag 1978, blz. 227-259 (Abbau) en 260-291 (Aufbau).

³² Een uitgave die vandaag de dag ook voor de wat oudere generatie, die nauwelijks catechese heeft gehad, een toegankelijke bron blijkt te zijn: ze zijn nog jong in het geloof.

³³ George Weigel, *Evangelical Catholicism. Deep Reform in the 21st-Century Church*, New York, 2013, blz. 17 en 51-52.

³⁴ Zoals de Alpha-cursus, stadsmisaties, huiskringen, openkerk met gastvrij onthaal. Zie de meer dan 25 methoden beproefd in bisdom Wenen in Neubauer, *Op.cit.*, voetnoot 7, blz. 102-191.

³⁵ *Op.cit.*, voetnoot 33, blz. 21. Natuurlijk mag het proces ook weer niet afhangen van die bepaalde herder en sommige herders staan het proces misschien in de weg. Met de jongere priesters, die uit de nieuwe evangelisatie-generatie komen, zal men elkaar eenvoudiger kunnen opvolgen.

³⁶ *Katholische Kirche*. *Op.cit.*, voetnoot 24, blz. 478.

³⁷ Wuerl, *Op.cit.*, voetnoot 5, blz. 66: "ongoing Faith formation".

Als eenmaal de weg is ingeslagen om stapje voor stapje te bouwen aan een evangeliserende parochie, dan blijft van belang om bij al die stapjes ook ‘ont-wereldlijkt’ te werk te gaan. Hoe maken wij keuzen? Laten we ons daarbij leiden door argumenten als mankracht, leukheid, ‘succes’ elders, financiën... Of durven we de weg van de geestelijke onderscheiding in te slaan? Deze heeft een zware eis van een ‘begin beschikbaarheid’, door alles weer aan de Heer terug te geven, niet alleen onze goede ideeën, maar ook zoiets als een kerkgebouw! ‘Wicken en wegen’ vanuit het gezamenlijk gebed. Wat vraagt de Heer van ons? Hans Urs van Balthasar heeft het ooit op zijn eigen manier verwoord: “Het gaat er in het apostolaat net zo min om bepaalde catechismuswaarheden uit het hoofd te leren en op te zeggen, als om voor de eigen vuist weg een taal te verzinnen, waarvan men denkt dat de ander die moet begrijpen, maar alleen hierom, vanuit de oorsprong van het drie-ene Leven te leven, te denken en te spreken.”³⁸

De eucharistische aanbidding en nieuwe evangelisatie: ademen met twee longen

Zo worden we ‘teruggeroepen’ naar de Heer. Door wie kunnen we ons beter laten zuiveren, ont-wereldlijken en leiden dan door Christus? De afgelopen decennia hebben laten zien, dat naast de evangelisatie ook de eucharistische aanbidding meer is gaan leven. Het lijkt ook hier goed om in plaats van her-ontdekken te spreken van een nieuwe beleving, ook al blijven de vertrouwde elementen zoals eerherstel bestaan. “De Eucharistie is niet iets maar Iemand, Hij die komt, die Zich offert, die Zich geeft, die dankt, die de Kerk opbouwt.”³⁹ De eucharistische Jezus is het Hart van de Kerk en in zekere zin ook het Hart van de wereld. Een nieuwe evangelisatie zonder aanbidding van de eucharistische Jezus zou maar ‘half werk’ zijn. Waarom gaan we Hem verkondigen zonder zelf bij Hem te willen zijn of mensen bij Hem te brengen? Natuurlijk is helder dat er een veelvoudige ‘aanwezigheid’ van de verrezen Heer is in Kerk en wereld. Maar mede omwille van de heel persoonlijke en innige relatie die Hij met ieder van ons verlangt, blijft Zijn eucharistische Tegenwoordigheid, zo ‘reëel’, dé ontmoetingsplek bij uitstek.

Wat draagt deze aanbidding nog meer bij aan de nieuwe evangelisatie? Dat was de vraag van een congres in 2011: *From Eucharistic Adoration to Evangelisation*⁴⁰. Allereerst bieden we de Heer ruimte om te werken. Hij is degene die “allen tot zich trekt” (Johannes 12,32). De verrezen Heer kan Zijn heilige Geest uitademen over onze parochies en alle mensen. De heilige Geest is immers de Hoofdevangelist en Hij laat Zich afsmecken. Ten tweede worden we in de aanbidding ook zelf verder ge-evangeliseerd. De aanbidding zuivert en behoedt ons voor activisme (veel doen is toch genoeg), triomfalisme (dat hebben we toch maar goed gedaan) en ‘pelagiasme’ (dat doen we wel even). Het verblijven bij de Heer in het Sacrament is vooral een tijd waarin Hij ons hart omvormt, het barmhartiger maakt. Zowel de aanbidding als de evangelisatie zal vroeg of laat uitkomen bij een roep om directe aandacht voor de zieken, eenzamen en mensen in nood⁴¹. Ten derde is de aanbidding een plek voor iedereen. In de evangelisatie zal de diversiteit aan talenten en charismata zichtbaar worden, de mogelijkheden en grenzen van iemands inzet. Bij de aanbidding vallen die weg. Iedereen kan aanbidden en ieders aanbidding wordt door de Heer gewaardeerd. Deze communio breidt zich uit naar de communio sanctorum. Voor de nieuwe evangelisatie steunen we op de hulp van de heiligen en aarzelen niet hen aan te roepen en hun levensvoorbeeld serieus te nemen⁴². Tenslotte kan de aanbidding helpen in het maken van de genoemde keuzen vanuit de geestelijke onderscheiding. Jezus is hier en wij vragen: “Wat moet ik doen, Heer?” (vgl. Handelingen 22,10)

De Alpha-cursus als een voorbeeld

³⁸ *Der dreifache Kranz*, Johannes Verlag, 1978, blz. 82.

³⁹ Jean Remy, *Eucharistie Soleil de Vie*, Médiaspaul 1998, blz. 73.

⁴⁰ *Adoratio 2011*, Edited by Alcuin Reid, 2012 waarin we een bekende naam tegenkomen van bisschop Rey, maar ook Nicolas Buttet, van de beweging Eucharistein en auteur van het mooie boek *L'Eucharistie à l'école des Saints*, Éditions de l'Emmanuel 2000.

⁴¹ Zie Père Marie-Joseph, *Renouveler la paroisse aujourd'hui. Un centre d'adoration et d'évangélisation pour les pauvres. D'après l'intuition du Père Thomas Philippe*, Téqui 2001.

⁴² Maria, Ster van de nieuwe evangelisatie; Thérèse van Lisieux; zalige paus Johannes Paulus II... Maar zie ook het colloquiumverslag Joseph-Marie Verlinde e.a., *La place de Saint Joseph dans la nouvelle évangélisation*, Parole et Silence 2012.

Nieuwe evangelisatie is vanuit een grondhouding handelen en uitproberen. Iets is beter dan niets en de tijd dringt⁴³. Het geven van de Alpha-cursus kan een voorbeeld zijn, hoe in een parochie een stap gezet kan worden. Het opzetten van deze cursus is niet zomaar gedaan en dwingt daardoor tot een bewustwording: wat is evangeliseren ons waard, welke plek heeft het of krijgt het in de parochie en zijn er mensen bereid om hieraan mee te werken en zichzelf ook te laten vormen? Wie neemt het initiatief? De Alpha-cursus kent tien bijeenkomsten, wekelijks, met een vaste opzet: maaltijd, inleiding en deelgroepen. De inhoud is het kerygma over Jezus, bidden en Bijbellezen, het werken van de heilige Geest, God ervaren. De stijl is laagdrempelig en eigentijds met alle ruimte voor de deelnemers om zelf te ontdekken.

De Alpha-cursus gaan geven vraagt een kernteam van 3 a 4 personen, die leren wat de Alpha is⁴⁴. Er komen heel wat praktische zaken bij kijken, zoals het vinden van kookploegen, afwassers, deelgroepleiders en inleiders, financiën en een geschikte locatie. Organisatorisch moeten er schema's samengesteld worden, is er veel public relation nodig en de bijeenkomsten moeten goed verlopen. Wanneer dit hele traject een- of tweemaal doorlopen is, wordt het op een goede manier routine, maar het blijft altijd wel inspanningen vragen. Evangeliseren vanuit een luie stoel is niet mogelijk!

Dan volgt het proces tijdens de tien Alpha weken. Bij de deelnemers werkt de dynamiek dat men het christelijke geloof niet meer alleen rationeel maar vooral ook relationeel gaat zien. Men ervaart dat het niet om veel weten gaat (en dus om alle antwoorden op alle vragen), maar om een persoonlijke ontmoeting met Christus. Ook degenen die de cursus organiseren, worden door de Alpha te geven altijd weer mee-ge-evangeliseerd. Ze leren hun eigen geloofsbeleving te verwoorden en zullen zich telkens weer kunnen verbazen over de ontdekkingen die deelnemers over het geloof en de liefde van God doen. Natuurlijk kennen zij zorgen. Krijgt iedere deelnemer wel genoeg mee en is er genoeg ruimte om ongedwongen te ontdekken? Wat na de Alpha als mensen 'meer willen'? Ook de medewerkers zullen vaak aan het eind merken dat ze het zelf jammer vinden dat het al voorbij is. Hier is iets van de vreugde te ervaren waar Paulus VI over sprak: "Laten we de zoete en troostvolle vreugde van het evangeliseren bewaren, ook dan wanneer wij moeten zaaien onder tranen."⁴⁵

Na de Alpha-cursus komt de eis van een follow-up. De Alpha is maar het begin en moet niet overvraagd worden. Het is pre-catechese en geen catechese, het is een eerste laagdrempelige kennismaking met het christelijk geloof, zonder Eucharistievieringen of *Catechismus van de Katholieke Kerk*. Wie eenmaal Jezus op het spoor is, staat open voor de catechese, waarin dit allemaal aangereikt kan worden. De follow-up is een drievoudige beweging. Vervolg cursussen worden meer en meer echte catechese⁴⁶. Ten tweede is deelname aan de liturgie en die leren begrijpen en beleven van belang, bijvoorbeeld met begeleiding tijdens de vieringen door een parochiaan als 'engelbewaarder'. Tenslotte volgt een ingroeien in de parochiegemeenschap. Maar ook hier zal het 'verwereldlijkt zijn' niet makkelijk verdwijnen. Op deze wegen komen na een beginenthousiasme van een soort geloofsverliefdheid, de beproevingen, aanvallen, teleurstellingen, heel concrete keuzen voor of tegen de weg van de Heer en Zijn Kerk. Op deze weg van het geloof is de steun van een parochiegemeenschap en van de herder onmisbaar. Zo zullen ook Alpha-deelnemers op hun manier een appel zijn aan de parochie: zijn deze nieuwe gelovigen welkom en krijgen ze de ruimte om te ontvangen wat ze nodig hebben?

Openheid en verkondiging

De Heer leeft en blijft door middel van Zijn Kerk de wereld tot bekering oproepen. Er zijn veel 'preambula fidei' te vinden, veel gegevenheden, die een mens voorbereiden om het geloof te ontdekken. Fisichella noemt vooral datgene wat mooi is in het leven, de weg van de schoonheid⁴⁷. Wat beknopt zouden we kunnen zeggen dat Benedictus XVI vooral wat waar is heeft benadrukt en paus Franciscus wat goed is lijkt te benadrukken in het leven met Christus en Zijn Kerk. Het zijn 'aanknopingspunten' van een mogelijke openheid voor het waarachtig schone, goede en ware aan de kant van de mensen die het

⁴³ *Lineamenta*, nr. 1: De urgentie van de nieuwe evangelisatie.

⁴⁴ Instructiedagen worden gegeven door het Katholiek Alpha Centrum, www.rk-alphacentrum.nl

⁴⁵ *Evangelii nuntiandi*, nr. 80.

⁴⁶ Zoals bijvoorbeeld CaFE 1 en 2, zie rk.alphacentrum.nl.

⁴⁷ *Op.cit.*, voetnoot 4, blz. 145 – 161.

evangelie nog niet kennen. Maar als men vervolgens niet over Jezus, de Weg, de Waarheid en het leven hoort, wat dan? Het blijft nodig dat God verkondigd wordt in een actief proces van nieuwe evangelisatie. Daar hoort natuurlijk bij dat gelovigen een levensgetuigenis geven, niet alleen door zondags naar de kerk te gaan, maar vooral in het gewone van elke dag. Paulus VI: “Door een stilzwijgend getuigenis doen deze christenen in de geest van hen die hen zo zien, onvermijdelijk de vraag opkomen: Waarom zijn zij zo?”⁴⁸ Daarbij is het duidelijk dat hoe heiliger een gelovige is, hoe meer evangeliserend hij/zij is. Één heilige kan een heel land bekeren of ten minste een parochie tot ‘een klein Cluny’ maken⁴⁹.

Op enkele concrete vragen die aan het begin gesteld zijn is dus kort antwoord gegeven. De gelovigen evangeliseren vanuit de parochie en richten zich tot de verwereldlijkte mens. Omdat er eerst nog veel ‘ontwereldlijking’ nodig is bij de gelovigen en parochies zelf, komt het proces van de nieuwe evangelisatie maar langzaam op gang. Methoden zijn er genoeg, maar niet één is dé toverformule. Een heel scala aan activiteiten en die jaren achterelkaar is nodig. Toch gaat het er allereerst om ons de wenken van de Heilige Geest in *Evangelii nuntiandi* en *Novo Millennio ineunte* eigen te maken. Beginnen met tijden van eucharistische aanbidding zal hiervoor een belangrijke stap vooruit betekenen. Hoe kunnen we in en na dit Jaar van het Geloof weer verder met de nieuwe evangelisatie? Door nu vooral die grondhouding te hervinden en dan met vertrouwen aan de slag te gaan⁵⁰.

De nieuwe evangelisatie is een lange weg. Bij het Tweede Vaticaans Concilie is die begonnen⁵¹ en zal zeker vier of vijf generaties vragen, een eeuw binnen de twintig eeuwen waarin de Kerk al onderweg is. Toch leeft de Kerk ook weer in een eeuwig heden, het heden van de verrezen Heer. Jezus de Bruidegom laat Zijn Bruid, de Catholica, niet in de steek, Hij laat geen mens in de steek. Hij stuurde zijn leerlingen terug het meer van Tiberias op om het net aan de andere kant uit te gooien (zie Johannes 21, 1-14). Een nieuwe poging, maar nu op Zijn woord. En het net raakte overvol. Dan pas herkennen de leerlingen Hem: het is de Heer. In het net zaten “153 vissen”, want iedereen telt mee in het net van de Kerk en in het Hart van de Heer. Dat alles gebeurde in de ochtendschemering van een nieuwe dag.

Jeroen Smith (1963), pastoor te Leiden, mede-coördinator Katholiek Alpha Centrum, spiritueel Sint Bonifatius instituut, eindredacteur *De Stem van Pater Pio* en de Nederlandse vertegenwoordiger van de Internationale Karl Leisner Kreis.

⁴⁸ *Evangelii nuntiandi*, nr. 21.

⁴⁹ Indrukwekkend blijft de vernieuwing die van het in 908 in Cluny gestichte klooster en de eerste heilige abten is uitgegaan over Europa in de 10e en 11e eeuw. Uiteindelijk telde men zo’n 1600 kloosters die vanuit dit ene klooster gesticht of hernieuwd waren! De geestelijke vernieuwing is niet in aantallen uit te drukken. Zie ed. R. Oursel, *Les saintes abbés de Cluny*, Namur 1960 en C.H. Lawrence, *Kloosterleven in de Middeleeuwen*, Amsterdam 2004, blz.89-114: Het tijdperk van Cluny.

⁵⁰ Hulp wordt geboden door het Evangelisatieplatform. Zie www.rkevangelisatie.nl en de daar te vinden ‘routeplanner’ en andere handreikingen.

⁵¹ Volgens Weigel al bij paus Leo XII, in de nieuwe wijze waarop hij de Kerk aanspoorde met de moderne wereld de dialoog aan te gaan. *Op cit.*, voetnoot 33, blz.12-13 en 33-34.